

Zlatko Dukić, književnik
Tuzla

IZMEĐU NEOFAŠIZMA I DEMOKRATIJE

O FAŠIZMU I NEOFAŠIZMU I O DUBOKOM JAZU IZMEĐU neofašizma i **demokratije** u ovom vremenu i na ovim prostorima, danas ne govori samo onaj ko je nemaran, neoprezan, naivan ili beznačajno neinformisan i površan.

Svi ostali, dakle i mi, jednostavno imamo **obavezu** da o ovoj temi govorimo, da na opasnost od fašizma i neofašizma stalno ukazujemo i, naravno, da se protiv toga borimo svim dopuštenim, zakonskim sredstvima.

To je osobito važno stoga što smo se zatekli u vremenu i u zemlji u kojoj se, s jedne strane, podcjenjuje čitava lepeza neofašističkih institucija, manifestacija i oblika organizovanja, a s druge strane – pružaju se otvoreni, grčeviti otpori zakonskoj regulativi, organizovanoj borbi i institucionalizovanim metodama sprečavanja ove ne samo lokalne, već, nažalost, sve više – **planetarne opasnosti**.

Prije bilo kakve sistematizovane, vrlo potrebne ozbiljne i odgovorne priče o ovoj temi, nužno je pokušati odgovoriti na pitanje zašto imamo pomenute probleme i zašto se – deceniju od početka 21. vijeka

i trećeg milenija – protiv neofašizma borimo neodlučnije, s manje uspjeha i teže, nego, recimo, što je to bio slučaj prije 80 ili 70 godina.

Mnogo je mogućih odgovora na ovo pitanje, a suština im je – i u našim, bosansko-hercegovačkim prilikama i neprilikama – u tome da je fašizam bio i ostao ono što je, od početka, po definiciji i u srži: **bestidan rasizam, jer ljude ne tretira kao stanovnike određenog prostora ili kao ljudska bića, koja imaju određena prava, već prije svega na osnovu nacionalnih karakteristika, iz kojih se, onda, izvode biološke, kulturne, religijske i političke karakteristike**.

Zato **nacionalizam** i **rasizam** prožimaju sve aspekte fašizma, koji je bez njih nemoguć i koji baš iz njih crpi nadahnuće i izopačenu inspiraciju za zlo, pa one koji ne pripadaju pravoj naciji – čeka nikakva budućnost, najčešće istrebljenje.

Primjer **genocida u Srebrenici** potvrđuje to na najmračniji i najtragičniji način.

Elem, fašizam počinje od **superiornosti svoje nacije**, rado koristeći nadmoćnost **rase**. Savremeni nacionalisti, međutim, ne

idu baš tako daleko, ne dolaze do rase, ali – svoju naciju manijački i isključivo **izdižu iznad svih drugih**, naročito nekih.

Savremeni neofašisti tako žele sakriti suštinu i prikazati se drukčijim od klasičnih fašista. No, ne uspijeva im, jer – onim što rade pokazuju da svoj fašizam, ipak, ne umiju sakriti. Niti je to moguće.

Kao neljudska i porazna ideologija, o čemu minuciozno piše dr **Esad Bajtal** u 50. broju “**Glasa antifašista**”, fašizam je **totalitarno uređen protiv-sistem, koji je protivnik demokratije, socijalizma, jednakosti među ljudima, protiv čovjeka i čovječnosti, protiv civilizacije i uljudnosti...** To je grubi **rasizam** i otrovni **etno-nacionalizam**, koji počiva na **mržnji, poricanju ibiološkom uništavanju (genocidu)** svih izvan svoje nacije i svoje rase. Provodi se **zatiranje elementarnih ljudskih prava**, posebno **prava na život, prava na kretanje i prava na slobodu**, koja fašisti i neofašisti uskraćuju svima i svojataju samo za sebe i svoju naciju i rasu.

Ključni zadatak fašizma, koji je uvijek u službi kapitala i velikodržavnih koncepata, jeste **totalitarizacija društvenih odnosa** – u korist jednih, a na račun drugih.

Najkraće, **fašizam je agresivno-pljačkaška ideologija**, koja ne donosi sreću nikom, ali zato sije nered, nasilje, pljačku, logore, smrt, krv i suze. Uostalom, iskusili smo to od 1992. do 1995. godine.

Danas u BiH fašizam, nažalost, ne samo da nije izblijedio ili potisnut ustranu, već – **djeluje kao poluprikrivena praktična opcija**. Primitivan i sirov u svojoj suštini, on se nudi u vidu **etno-spasavajuće demagogije**, u obliku **pljačkaškog neofašizma, planski podstiče i održava društvenu krizu**, a onda to vješto koristi kao prostor za vlastito održavanje.

Fašističkim pojavama naročito pogoduju prilike u **državama u tranziciji**, kakva je BiH. Kriza se tu ogleda u **idejnom povezivanju sa ratom, ratnim pljačkama i razaranjem**, koje su, i u našem slučaju, u ime etno-

naciona predvodile kriminogene grupe iz društvenog podzemlja i iz polusvijeta, izvan građanskog reda i poretka. Prije toga, kriminalci su prethodno započeli raspad jednog društvenog i pravnog sistema iskoristili za nesmetan razmah svojih kriminogenih aktivnosti, u kojima su ubijanje, pljačkanje, zločin – prirodan način socijalnog postojanja.

Fašizam, tako, još jednom pokazuje da počini, rađa se i živi kao smišljen **sistem obmane i laži**. **Ideologija laži** mu je u temelju. U našim uslovima, radi se o prilagođavanju onome što su razvili **Musolini i Hitler**. Za Musolinija je fašizam “**autoritativna demokratija na nacionalnoj bazi**”, dok je to kod Hitlera **nacionalsocijalizam**. Dakle, laž i obmana o demokratiji i socijalizmu.

U našim uslovima, kriterij prepoznavanja fašizma je **agresivni nacionalizam**, sa projekcijom **etnički čiste države**. Projekat nije uspio, ali se održao. Još su aktivni projektanti i izvođači radova. Ostali su na svojim mjestima ili oni ili njihovi vjerni nasljednici. Promijenili su metod rada, ali – cilj im je isti. Nisu uspjeli ratom, pokušavaju to drugim sredstvima poslije rata. Nisu odustali ni od nove oružane borbe, kad za to budu stvoreni uslovi. A dok se to ne desi – primjenjuju se svakodnevni incidenti, provokacije, opstrukcije dodikovski radikalnog tipa. Upotrebljava se svađalačka etnoretorika, na svoj način se drži stalno povišena temperatura, pa živimo u jednoj vrsti etno-inkubatora, u koji su etno-nacionalisti, kao sorta neo-fašista, položili svoja neofašistička jaja (E. Bajtal).

Petnaest godina iza rata, svjedoci smo nesmetanog eksponiranja fašističkih snaga iz **Drugog svjetskog rata** – i kod nas i u bliskom okruženju. Mediji to uredno prate i dobro reklamiraju njihovo okupljanje, uz fašističku ikonografiju, dreku, pjesme i slike. Time se šalje poruka javnosti o, recimo, **ravnogorskim četnicima**, o **novoj generaciji ustaša** i slično.

Mijenjaju se imena ulica, uklanjaju biste antifašista, narodnih heroja, skrnave

se antifašistička groblja. Na snazi je, dakle, legalizovano **instaliranje neofašizma u BiH**. Cilj mu je razbijanje ove zemlje i razvaljivanje po velikodržavnim, teritorijalno-ekspanzionističkim i geo-političkim planovima, zacrtanim u susjedstvu i u komšiluku.

Dakle, fašizam ne djelu!

Naravno, sve ovo bi bilo nemoguće bez **neofašističkog revidiranja istorije**. Pošto fašizam i laž uvijek idu zajedno, jedno bez drugog ne mogu, na snazi su lažni opisi, prepravljena prošlost, krivotvorena istorija – čega su puni udžbenici u našem jadnom i čemernom školstvu i obrazovanju. **Etno-fašizirana istorija** je produkt lažne, revidirane prošlosti, čiji je ključni momenat **rehabilitacija kvislinških snaga**, poraženih u Drugom svjetskom ratu, uz tendenciozno, kvarno prikazivanje BiH kao “**vještačke Titove tvorevine**”, čiju državnost treba obezmysliti, a onda i razvaliti u ime velikodržavnih etno-projekata.

Četništvu i ustaštvu se, u tome, pomaže tako što se, istovremeno, besmisleno pokušava izvršiti rehabilitacija formacija, poput zloglasne **Handžar-divizije**. Korak dalje se čini tako što je, od 2004. godine, u **Srbiji** izvršeno **zakonsko izjednačavanje četnika i partizana**, a ista logika je preuzeta i u **RS-u**. Time je smišljeno i idejno-logički poduprta profašistička i neo-fašistička platforma snaga unutar BiH.

Ova vrsta **relativizacije državnosti BiH**, vodi ka stvarnom narušavanju njene ravnoteže i ka sprečavanju uspostave njenog demokratskog ustroja. Masovno i nekažnjeno veličanje genocida, poput parole “**Nož, žica, Srebrenica**”, tuča mostarskih srednjoškolaca u proljeće 2009. godine, neredi na sportskim priredbama, čak tragični i krvavi, sve to vodi ka onome što je već učinjen prvi korak ka željenoj disoluciji BiH – u ime velikodržavnih ideologija i projekata.

Ovo je, naravno, striktno u funkciji **fašizacije** našeg javnog prostora i stalnog širenja atmosfere **međunacionalne napetosti i ne-**

trpeljivosti. Kad se tome doda da **državna skupština** uporno godinama odbija **Zakon o zabrani djelovanja neofašističkih organizacija i simbola u BiH**, a znamo ko to i zašto odbija, te kad se zna da se to naivno i prizemno pravda “**potrebom jedinstvene osude svih totalitarnih režima**” – onda je logično pitanje kako se boriti protiv fašizma i šta raditi.

Odgovor nije ni lak, ni jednostavan. Bio bi takav, kad bi se i u našem iskustvu moglo primijeniti ono što je urađeno u okviru **denacifikacije Njemačke**, nakon Drugog svjetskog rata. No, to ovdje nije izvodljivo na takav način, ne samo zbog nejedinstvenog stava tzv. **međunarodne zajednice** prema opasnosti od fašizacije našeg prostora. To je ovdje mnogo teže uraditi i zato što u ovoj zemlji u vlasti učestvuju oni koji nisu odustali od velikodržavnih i neofašističkih ciljeva koji nisu ostvareni ratom, pa to sada žele – drukčijim, sredstvima mira.

Njemačka je, u procesu defašizacije, zakonski podržala antifašizam i zabranila **Nacističku stranku**. Kod nas se to nije desilo. Naprotiv – kod nas su ojačale stranke tog profila, čak se rađaju nove. Radikalne političke i ideološke struje, otvoreno desno i rušilački orijentisane, imaju neskriven profašistički etno-profil i uživaju otvorenu i trajnu podršku etno-stranaka, entitetskih vladajućih struktura, religijskih institucija, a uz to su i uvezani u **jedinstven korpus nevladinog sektora**, poput organizacija “**Spona**” u **Banjaluci** i “**Libertas**” u **Mostaru**. Radi se o klasičnoj podvali: dok se 60-ak odsto nevladinog sektora zalaže za građansko i civilno društvo, profašističke organizacije se, pod firmom nevladinih, grčevito bore za najmračnije fašističke ciljeve, za isključivost, mržnju, sukobe...

Jedino pravo i efikasno sredstvo borbe protiv fašizma – uvijek je bio **antifašizam**. No, da li je on kod nas danas moguć u smislu i na način kako ga poznajemo i koji ovdje ima bogatu i svijetlu tradiciju?

Teško da je to izvodljivo na nekadašnji način. Jedino rješenje je **jačanje civilnog društva, istinski nezavisnih medija i prosvijećenog građanstva**, kao postulata antifašizma i kao poluga stvarno demokratskog društva, koje podrazumijeva smjenjivost onih koji ne trade za javno dobro i za dobro svih ljudi i građana ove zemlje.

Naravno, ovo je daleko lakše kazati, nego ostvariti. Ali, alternative, jednostavno, nema.

Sve dok se ne uspostavi **sistem polaganja računa građanima (biračima)**, sve dok ne bude **smjenjivosti zbog nerada ili lošeg rada**, sve dotle ćemo stenjati pod pritiskom neizvjesnosti, prijetnji i radikalizaciji, koji su snažan motor neofašizma.

Jer, ne smijemo zaboraviti da je **fašizam idejna podloga totalitarnog koncepta vlasti**, dok je **antifašizam stalna, uporna i odvažna borba za demokratsku, pravno uređenu i konsolidovanu državu**, u kojoj će princip združenog djelovanja prava i obaveza – biti temeljni društveni zakon. Zato je borba protiv fašizma, zapravo **borba za demokratizaciju društva** – i jedna je to jedinstvena borba.

Ne postoji slobodno društvo bez slobodnog građanina. Vidimo to na našem iskustvu: **oslobođene etnije** i njihova etnologika, nisu dovele do oslobođenja građana, ni do slobode građanstva. Kod nas je **slobodna samo neodgovorna vlast**, koja nekažnjeno, slobodno i ničim ugroženo – **zloupotrebljava i forsira etno-slobode**, a **na račun istinskih sloboda i prava pojedinca, odnosno građanina, čovjeka**.

O tome se mora mnogo više, upornije i argumentovanije govoriti. **Antifašizam i antifašisti** su, ako ćemo pošteno, odveć dugo u nekoj vrsti **defanzive**. Nerazumljivoj, neprihvatljivoj i ničim objašnjivoj. A itekako je mnogo povoda, razloga i tema o kojima bi se moralo više govoriti i protiv kojih bismo morali ustati – ako smo antifašisti i ako smo s vjesni opasnosti od neofašizma.

Zatiranje ljudskih prava, dirigovana mržnja, neprijateljstvo, zloupotreba vlasti, manipulacija vjerskim i nacionalnim osjećanjima i pravima, stalne ucjene i produciranje psihoze vanrednog stanja i neizvjesnosti pred onim što donosi sutra – to su samo neke, najupadljivije i najžešće oznake karavakta u kome živimo. Karavakta mnogo bližeg fašizaciji, kao trajnom iščašenju, nego demokratizaciji – kao jedinom cilju.

Zato moramo govoriti otvoreno i zato pravim imenima treba nazvati ono što nas pritišće i što nam prijeti. Priča o nacionalizmu bi se, čak, mogla nazvati jeftinim izgovorom za prikrivanje vlastitog ćutanja i, pogotovo, borbe protiv njega.

A nemoguće je da ne vidimo **logiku vladanja i cijenu koju plaćamo**, a koja se danas u BiH, otprilike, svodi na ovo: *kunem se u Dejton, a radim protiv Dejtona, protiv zakona i morala, a kad me optuže za to, optužiću onog ko me optužuje zato što me optužuje. Ja, dakle, jesam bandit, jesam baraba, jesam kriminalac, lažov sam i nacionalista, ali ako se neko usudi da mi to kaže ubrk – nazvaću ga budalom, nacionalistom ili homoseksualcem, optužiću ga za jezik mržnje ili za nacionalnu izdaju. A ako mi prigovori neko iz međunarodne zajednice, optužiću ga da je pristrasan i onda ću svim sredstvima, uključujući i zakon o referendumu zatražiti da stranci odu – na primjer, za početak, strane sudije i tužioci – kako bih nesmetano mogao nastaviti po svom, onako kako sam zamislio i kako godinama činim!*

Upravo to pali kod nas.

To se zbiva punih 15 postdejtonskih godina. Ne uvidi se uvijek, a rijetko kad već na prvi pogled, kao neofašizam, ali – to jeste fašizam i to u nešto inoviranom obliku, u novom dobu i s novim pojavnim oblicima.

Nezaposlenost, bijeda, glad, nepotizam i korupcija i kriminal – to ovdje plastično i bolno pokazuju. To je vladajući, vidljivi izraz **pljačkaškog modela vlasti**, mnogo više nego efekat svjetske ekonomske krize. Uostalom, mi sa svjetskom ekonomijom i

nemamo neke velike veze, a kriza kod nas traje – kontinuirano – više od 15 godina. Što znači da je to plod društvenog modela i načina vladanja, koji je okrenuo leđa zakonu i dobrim običajima.

Apsurd je, međutim, to što, uprkos poraznim posljedicama takvog vladanja, **uprkos srozavanju, ponižavanju i anuliranju građanina i čovjeka**, društvo i dalje tone i – što je najgore – isti model dobija povjerenje birača.

To je teško, ali ne i nemoćuće objasniti.

Političko licemjerje, korumpiranost i običaj podvala svih vrsta, uz pomoć poslušnih i kupljenih **medija**, etno-ostrašćenih novinara i pragmatiski orijentisanih i na određenu tarifu spremnih intelektualaca – odavno su kod nas uspostavili **sistem trepljenja bijede i poniženja**, kao **uzvišeni etno-patriotski stav**, neku vrstu časne žrtve, u ime iracionalnog, neuhvatljivog i potpuno neizvjesnog i besmislenog “sretnijeg sutra”.

Sve ostalo, poslije toga, svodi se na šablon **slijepog poslušništva nacije, partije, vođe, vjerske institucije** – po liniji odozdo prema gore. To načelo je Hitler ustanovio još 1921. godine u svojoj **Nacionalsocijalističkoj partiji**. Danas neke naše stranke funkcionišu upravo po tom principu: tipično za fašizam, ne priznaje se organizaciono načelo odlučivanja većine u kome je vođa samo onaj ko provodi volju drugih; umjesto toga, čelnika niže grupe određuje vođa, on je vođa odgovoran i njemu je najvažnije kako ga i koliko vođa ocijeni...

Prevedeno na naše uslove, to izgleda ovako: idejno je programiran, vještački napuhan i smišljeno izazvan niz sukoba između



države i entiteta, što logički vodi firerski diktiranom institucionalnom haosu. Tako se u rukama ima politikantska karta, na koju razbijači BiH metodski smišljeno igraju svih 15 postdejtonskih godina – što je najveća kočnica ka društvu modernih civilizovanih i demokratskih zajednica.

Zato smo mi, u ovoj **državi-zatvoru poluotvorenog tipa**, zapravo taoci savremene vrste **firer-ideologije**, koja se provodi na ograničenom prostoru strogo odvojenih feuda, pašaluka i župa, zbog čega još nismo ni u **NA-TO-alijansi**, još **imamo vizni sistem**, još smo daleko od **Evropske unije**, sa sve više nezaposlenih, besperspektivnih, gladnih, bijednih i etno-izmanipulisanih.

Eufemistički, dakle, lažno i netačno, to se zove **k r i z o m**, a mnogo tačnije i preciznije je reći da je riječ o **planski sračunatom**

haosu, bezakonju i anarhiji. Direktna posljedica tog stanja su legalno osmišljena i dopuštena **pljačka, nepotizam, mito, korupcija, nepostojanje pravne države...** Na djelu je **beskrajna i beskrupulozna tiranija nad društvom i građaninom**, u čemu vodi pomaže kompletan **vrh stranke**, a i sramno poslušna, dobro plaćena i instrumentalizovana **rent-a-car inteligencija** (E. Bajtal), čiji kritički um je zakržljao pred privlačnim statusom, natprosječnim standardom i hedonistički ugodnim življenjem.

Baš u skladu s poznatim Hitlerovim načelom, kojim je dresirao svoje najpouzdanije poslušnike, kad im je govorio: **“Bogatite se, činite sve što želite, ali ne dozvolite da vas ulove!”** Kad svi krađu, onda su svi krivi i svako svakog ima u šaci. Tako se održava postignuta **solidarnost krivaca i disciplina zavjereničke šutnje.** *Ne diraj me, ne diram te. Dobro meni, dobro tebi.* Neprobojan živi štit oko vođe se tako zatvara, on je siguran i zaštićen, može činiti i najveće svinjarije, pa je kompletirana slika krize – u kojoj bira na manjina ima sve, a golema većina ništa.

Ukoliko se neko drzne da kritikuje to stanje, odmah se proglašava nacionalnim izdajnikom, mrziteljem vođe, protivnikom vjere ili pristrasnim i nepoželjnim strancem. Fašizam se, tako, u novom dobu i adaptiranim novim prilikama za ostvarivanje starog cilja – pokazuje u svom kompletnom **iracionalnom sjaju.** On se ni sada ne poziva na argumente, već, opet, na **rasu, naciju, emociju, tradiciju, običaje...** Nose ga **grandomanija i samovelicanje** – dakle ono što je otporno na zdrav razum i na elementarnu logiku. Sve dok javnost

masovno **ne prepozna tu stranu sračunate manipulacije, velike obmane i sve dubljeg tonjenja**, kod nas će šaka “elitnih” medio-kriteta u političkoj odori vladajućih struktura – pohlepna i bezosjećajna, poput onih što su nedavno zaželjeli bestidno visoke plate i penzije – i dalje producirati **psihozu straha i nepovjerenja, neizvjesnosti i nesigurnosti**, držeći javno mnjenje ove zemlje u **stalnom grču i paralizovanosti.**

Nisam siguran da će se to bitnije najbolje promijeniti ovogodišnjim izborima. Neofašizam je, u otvorenom ili prikrivenom obliku, uzeo tolikog maha, da se postavlja suvislo pitanje – **ko je stvarna, moćna i pouzdana alternativa, kome ukazati povjerenje, ko nam je garancija da se neće ponoviti isto i u naredne četiri godine?**

Žalosno je, ali do bola i surovo tačno: **neofašizam i dalje preteže na našem društvenom i političkom kantar**u, unatoč kakvim-takvim naporima **Evrope i Amerike** da se zemlja pokuša početi uređivati. **Odgađanje ustavnih promjena** do postizbornog perioda – **prijeteća je poruka:** sadašnji vladari su sigurni da će opet pobijediti i da će, onda, poslije izbora moći nastaviti po starom – ništa ne mijenjati, samo kozmetički našminkati neku sitnicu, pa će priželjkivanje demokratije i evropskih perspektiva ostati u domenu neostvarivih ili vrlo teško ostvarivih snova. I biće prepušteno samo željama u okviru zatamnjenih horizonata i naivnim optimistima ili, ipak, konačnom otvaranju očiju i riješenosti da se – uz pomoć Evrope, u čijem bismo dvorištu sutra mogli biti – iz ove tame jednom izađe?